

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslain säännöksiä muutettaviksi siten, että sairauspäivärahan alkamisaikaa määrättäessä pyhäpäiviä ei luettaisi omavastuuajaksi ja äitiysraha maksettaisiin kuten vanhempainraha työssäoloajalta vähimmäismääräisenä. Äidin oikeus vanhempainrahaan edellyttäisi, ettei lasta ole otettu lastensuojelulain mukaisesti huostaan. Niin sanottujen kuuden kuukauden tulojen vaikutusta äidin äitiys- ja vanhempainrahaan muutettaisiin siten, että näiden tulojen esittämisai-

päättyisi äidin etuuksissa 180 päivää ennen laskettua synnytysaikaa.

Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1995 alusta. Äitiysrahan määrään vaikuttavat muutokset koskisivat kuitenkin niitä raskauksia, joissa laskettu synnytysaika on 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai myöhemmin.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Sairausvakuutuslain 19 §:n 1 momentin (1653/92) poikkeussäännöksen mukaan pyhäpäiväkin voidaan lukea omavastuuajaksi, jos vakuutettu työnsä laadun vuoksi säännönmukaisesti joutuu olemaan työssä tällaisena päivänä. Lisäksi edellytetään, että omavastuuajaksi sisältyvä pyhäpäivä olisi ollut työpäivä, jollei vakuutettu olisi sairastunut. Säännöstä sovelletaan käytännössä karjaa hoitaviin maatalousyrittäjiin ja vuorotyötä tekeviin työntekijöihin. Omavastuuajaksi on pidennetty yhdeksään arkipäivään, mistä johtuu, että siihen yleensä sisältyy jo pyhäpäivän sijasta pidettävä vapaapäiväkin. Säännös ei ole enää perusteltu ja se esitetään kumottavaksi.

Sairausvakuutuslain 21 §:n 2 momentin (1324/90) mukaan oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. Jos lapsi on otettu lastensuojelulain (683/83) mukaisesti huostaan eikä äiti tällöin hoida lasta, äidillä on

nykyisin kuitenkin oikeus saada paitsi äitiysraha myös yleensä vanhempainraha kokonaisuudessaan. Koska tätä ei voida pitää vanhempainrahaan liittyvien tavoitteiden mukaisena ehdotetaan, että äidin vanhempainrahan edellytyksenä olisi, ettei lasta, josta vanhempainrahaa maksettaisiin, ole otettu lastensuojelulain perusteella huostaan. Koska isän vanhempainrahan edellytyksenä on lapsen hoitoon osallistuminen tai äidin kuoltua lapsen hoidosta vastaaminen, isälle ei nykyisinkään voida maksaa isyyssrahaa tai vanhempainrahaa, jos lapsi on otettu lastensuojelulain mukaisesti huostaan. Myös ottovanhempien vanhempainraha-oikeuden alkaminen täsmentyisi muutoksella nykyistä paremmin.

Sairausvakuutuslain 21 §:n 3 momentin (1324/90) mukaan isän vanhempainrahan saamisen edellytyksenä on, että isä on avio- tai avoliitossa äidin kanssa eikä ole muuttanut erilleen välirikon takia. Jos vanhemmat eivät ole avoliitossa eikä heillä ole yhteistä taloutta, isä ei voi saada vanhempainrahaa sellaisessa-

kaan tapauksessa, jolloin hän elää lapsen kanssa yhdessä ja huolehtii hänestä. Jotta vanhempainraha kohdistuisi lasta tosiasiassa hoitavalle vanhemmalle, ehdotetaan 21 §:n 3 momenttiin lisättäväksi, että myös isä voisi poikkeuksellisesti saada vanhempainrahan lasta hoitaessaan, vaikka hän ei enää elä yhteisessä taloudessa äidin kanssa.

Sairausvakuutuslain 17 §:n mukaan päivärahan suuruus voidaan määrätä vakuutetulla välittömästi ennen sairastumistaan olleiden kuuden kuukauden tulojen perusteella. Jos vakuutetun työtulot ovat sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn vuoksi olleet pienemmät kuin ne muutoin olisivat olleet, päivärahan suuruus voidaan määrätä kuutta kuukautta lyhyemmältäkin ajalta saatujen tulojen perusteella. Tästä säädetään tarkemmin sairausvakuutusasetuksen (630/81) 10 §:ssä. Menettelyä sovelletaan sairausvakuutuslain 22 §:n 1 momentin (1129/93) perusteella myös vanhempainpäivärahaan. Vanhempainpäiväraha-ajan lähestyessä voi työskentelyssä tapahtua päivärahan määrään vaikuttavia järjestelyjä. Äitiys- ja vanhempainrahan tason nostamiseksi saatetaan juuri äitiysrahaa edeltävällä ajalla mennä lyhyeksi ajaksi työhön. Perheenjäsenelle maksettua palkkaa saatetaan nostaa tuntuvasti vanhempainraha-ajan edellä. Sen vuoksi esitetään, että äidin äitiys- ja vanhempainrahan suuruutta määrättäessä ei otettaisi huomioon tuloja, jotka on saatu 180 viimeiseltä päivältä ennen laskettua synnytyisaikaa. Isän vanhempainrahaa ja isyysrahaa määrättäessä otettaisiin sen sijaan edelleen huomioon vanhempainrahan hakemista tai isyysraha-oikeuden alkamista välittömästi edeltävältä ajalta saadut tulot kuten sairauspäivärahankin osalta. Monissa tapauksissa isälle on mahdollista käyttää isyys- tai vanhempainraha-oikeutta vielä silloinkin, kun verotus lapsen laskettua synnytyisaikaa 180 päivää ennen olevalta ajalta on jo valmistunut ja tulee ottaa päivärahan määräämisen perusteeksi. Tällöin ei ole mahdollista samalta ajalta vaihtoehtoisesti esittää kuuden kuukauden tuloja etuuden perusteeksi.

Äitiysraha-aika on tarkoitettu odottavan äidin ja syntyvän lapsen terveyden turvaamiseksi antamalla äidille mahdollisuus jäädä pois työstä riittävän ajoissa ennen synnytystä ja pidättäytyä työstä synnytyksen jälkeen. Työsopimuslain 34 §:n 4 momentissa (1190/90) on säännökset työskentelystä äitiysloma-aikana. Jos äiti työskentelee äitiysrahaa saadessaan,

hän saa kaksinkertaisen korvauksen, palkan ja äitiysrahan, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena. Sen vuoksi esitetään sairausvakuutuslain 22 §:n 2 momenttiin (1129/93) muutosta, jonka mukaan työssä olevalle äidille äitiysraha maksettaisiin vähimmäispäivärahan suuruisena. Menettely olisi sama kuin vanhempainrahassa nykyisin.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Muutokset aiheuttaisivat vuositasolla yhteensä noin 81 miljoonan markan säästöt sairausvakuutusrahastolle. Niin sanotun kuuden kuukauden säännön muuttaminen äidin vanhempainpäivärahoissa säästäisi kustannuksia vuositasolla arviolta 70 miljoonaa markkaa. Kun lakia ehdotetaan sovellettavaksi niihin tapauksiin, joissa laskettu synnytyisaika on 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai myöhemmin, säästöt ovat noin 40 miljoonaa markkaa vuonna 1995. Pyhäpäivien jättäminen pois omavastuustajasta säästää sairausvakuutuksen päivärahamenoja vuositasolla noin 5 miljoonaa markkaa ja äitiysrahan maksaminen vähimmäismääräisenä työssäoloajalta noin 3 miljoonaa markkaa. Ehdotus, että vanhempainrahaa ei makseta, jos lapsi on otettu huostaan lastensuojelun mukaisesti, säästää menoja noin 3 miljoonaa markkaa. Ehdotetuista muutoksista aiheutuvat säästöt olisivat yhteensä runsaat 50 miljoonaa markkaa vuonna 1995.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Esityksestä on kuultu kansaneläkelaitosta, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto TT:ta, Liiketyöntäjien Keskusliitto LTK:ta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:ta ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:ta.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995. Lain 22 §:n 1 ja 2 momenttia sovellettaisiin, jos laskettu synnytyisaika on 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai myöhemmin. Tulojen esittämisaikakohdan määrit-

teleminen koskemaan vasta niitä raskauksia, joissa laskettu synnytyisaika on 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai sen jälkeen on perusteltua, koska äitiysrahaa haetaan etukäteen. Lainmuutos, joka koskee työssäolon vaikutusta äitiysrahaan, ehdotetaan koskemaan niitä raskauksia, joissa laskettu synnytyisaika on 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai sen jälkeen.

5. Säättämisjärjestys

Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n nykyisen 7 momentin (818/92) säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 234/1991 vp) perustelujen mukaan toimeentulon lakisääteisellä perusturvalla tarkoitetaan luonnolliselle henkilölle maksettavia rahamääräisiä toistuvaissuorituksia ja vain sitä osaa sosiaaliturvasta, jolla pyritään takaamaan yksilön toimeentulolle välttämätön elintaso. Perustuslakivaliokunta on useissa ratkaisuisaan, muun muassa lau-

sunnossaan (PeVL 10/1993, HE 26/1993 vp) vahvistanut tämän tulkinnan.

Tällä esityksellä ehdotetaan, että pyhäpäiviä ei luettaisi omavastuuajaksi, koska säännöstä ei voida enää pitää perusteltuna. Ehdotetulla muutoksella ei ole vaikutusta sairausvakuutuspäivärahan tosiasialliseen maksuajaksi. Äitiysrahan maksaminen työssäoloajalta vähimmäismääräisenä estää kaksinkertaisen korvauksen saamismahdollisuuden. Se, että äidille ei maksettaisi vanhempainrahaa, jos hän ei hoida lastaan, estää myös perusteettoman korvauksen maksamisen. Tulojen esittämisajan muutos poistaisi mahdollisuuden esittää tuloina sellaisia ansioita, jotka eivät osoita saajan vakiintunutta ansiotasoa. Edellä olevan perusteella tällä esityksellä ei heikennetä toimeentulon lakisääteistä perusturvaa siten kuin valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentissa tarkoitetaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 19 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 ja 3 momentti sekä 22 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat 19 §:n 1 momentti 30 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1653/92), 21 §:n 2 ja 3 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1324/90) sekä 22 §:n 1 ja 2 momentti 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1129/93), seuraavasti:

19 §

Päivärahaa suoritetaan jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan työkyvyttömyyden alkamispäivältä eikä yhdeksältä sitä lähinnä seuraavalta arkipäivältä.

21 §

Oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. Vanhempainrahan edellytyksenä

on lisäksi, että lasta ei ole lastensuojelulain (683/83) mukaisesti otettu huostaan.

Oikeus saada isyys- ja vanhempainrahaa on lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Jos äiti ei osallistu

lapsen hoitoon, isällä on lapsen hoidosta vastatessaan oikeus vanhempainrahaan, vaikka äiti ja isä eivät enää elä yhteisessä taloudessa.

22 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä päivältä on yhtä suuri kuin 16 ja 17 §:ssä sekä 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettu päiväraha kuitenkin siten, että äitiysrahan ja äidin vanhempainrahan osalta ajankohta, mitä edeltävältä ajalta 17 §:ssä tarkoitettut työtulot esitetään, on 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä on kuitenkin vähintään lasten kotihoidon tuesta annetun lain (797/92) mukaisen perusosan määrä päivältä.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1994

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Jos lapsen äiti on ansiotyössä tai kodin ulkopuolella suoritettavassa muussa työssä äitiys- ja vanhempainrahan suorittamisaikana, hänelle suoritettavan äitiys- ja vanhempainrahan määrä tältä ajalta on 16 §:n 1 momentissa tarkoitettun vähimmäispäivärahan suuruinen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Lakia sovelletaan vanhempainrahaan, joka kohdistuu aikaan lain voimaantulosta alkaen, kuitenkin siten, että 22 §:n 1 ja 2 momenttia sovelletaan raskauksiin, joissa synnytyksen on laskettu tapahtuvan 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai myöhemmin.

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 19 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 ja 3 momentti sekä 22 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat 19 §:n 1 momentti 30 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1653/92), 21 §:n 2 ja 3 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1324/90) sekä 22 §:n 1 ja 2 momentti 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1129/93), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Päivärahaa suoritetaan jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan työkyvyttömyyden alkamispäivältä eikä yhdeksältä sitä lähinnä seuraavalta arkipäivältä. *Jos vakuutettu työnsä laadun vuoksi joutuu säännönmukaisesti olemaan työssä sunnuntai-, pyhä-, itsenäisyys- tai vapunpäivänä, rinnastetaan tämä päivä arkipäivään edellä mainittua yhdeksän päivän aikaa laskettaessa edellyttäen, että hänen olisi ollut oltava työssä mainittunakin päivänä, jollei hän olisi sairastunut.*

19 §

Päivärahaa suoritetaan jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan työkyvyttömyyden alkamispäivältä eikä yhdeksältä sitä lähinnä seuraavalta arkipäivältä.

21 §

Oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää.

Oikeus saada isyys- ja vanhempainrahaa on lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. *Vanhempainrahan edellytyksenä on lisäksi, että lasta ei ole lastensuojelulain (683/83) mukaisesti otettu huostaan.*

Oikeus saada isyys- ja vanhempainrahaa on lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. *Jos äiti ei osallistu lapsen hoitoon, isällä on lapsen hoidosta vastatessaan oikeus vanhempainrahaan, vaikka äiti ja isä eivät enää elä yhteisessä taloudessa.*

Voimassa oleva laki

22 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä päivältä on yhtä suuri kuin 16 ja 17 §:ssä sekä 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettu päiväraha. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä on kuitenkin vähintään lasten kotihoidon tuesta annetun lain (797/92) mukaisen perusosan määrä päivältä.

Jos lapsen äiti on ansiotyössä tai kodin ulkopuolella suoritettavassa muussa työssä vanhempainrahan suorittamisaikana, hänelle suoritettavan vanhempainrahan määrä tältä ajalta on 16 §:n 1 momentissa tarkoitettun vähimmäispäivärahan suuruinen.

Ehdotus

22 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä päivältä on yhtä suuri kuin 16 ja 17 §:ssä sekä 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettu päiväraha *kuitenkin siten, että äitiysrahan ja äidin vanhempainrahan osalta ajankohta, mitä edeltävältä ajalta 17 §:ssä tarkoitettut työtulot esitetään, on 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa.* Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä on kuitenkin vähintään lasten kotihoidon tuesta annetun lain (797/92) mukaisen perusosan määrä päivältä.

Jos lapsen äiti on ansiotyössä tai kodin ulkopuolella suoritettavassa muussa työssä *äitiys- ja* vanhempainrahan suorittamisaikana, hänelle suoritettavan *äitiys- ja* vanhempainrahan määrä tältä ajalta on 16 §:n 1 momentissa tarkoitettun vähimmäispäivärahan suuruinen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Lakia sovelletaan vanhempainrahaan, joka kohdistuu aikaan lain voimaantulosta alkaen, kuitenkin siten, että 22 §:n 1 ja 2 momenttia sovelletaan raskauksiin, joissa synnytyksen on laskettu tapahtuvan 1 päivänä heinäkuuta 1995 tai myöhemmin.
